

Problemet är Lösningen!

Räntefria lokala pengar - Bytessystem i vår tid 1 / Vad är då ett LETS eller ett bytessystem? 1 / Hur gör man? 2 / Lokala valutor - historisk realitet 2 / Två upphovsmän till LETS – värderingar som påverkar hur det blir 3

Inledning

Låter det konstigt? Vad som menas är att om vi riktigt förstår hur problemet ser ut så vet vi också vad som behöver förändras. Vi vet vad som inte ska vara. I det tomrummet ligger ett frö till något nytt. Låt oss vara kreativa och tänka tvärtom, som en liten början!

Pengar så det räcker - i stället för Ständig penningbrist

Ett decentraliserat penningssystem - i.s.f. Ett centraliserat penningssystem

Ett samhällsägt icke-vinstdrivande där det räcker med att det går runt - i.s.f. Ett privatägt vinstdrivande penningssystem

Många slags pengar: 'riks-daler', 'region-kronor' och 'by-rötter', samtliga utan räntekrav - i.s.f. Ett slags pengar för hela landet

Vinst räknas i nyttigheter/behovstillfredsställelse och läkning för miljö och samhälle - i.s.f. Vinst räknas i BNP (staten) eller luftsiffror (privata kapitalister)

Pengar som bytesmedel - i.s.f. Pengar som vinstmedel

Tillräckligt med pengar och andra mål i livet ger oss mer tid för det vi vill göra och för varandra! - i.s.f. Penningbrist och penningjakt ger tidsbrist och kärleksbrist

Tänk på att det penningssystem vi har idag är något som människor har hittat på - enligt sin tids förstånd - nu kan och måste vi, tillsammans skapa ett bättre penningssystem!

Räntefria lokala pengar - Bytessystem i vår tid

"Inte förrän insikt paras med ekonomiskt nödvång uppstår en förändring" (John Naisbitt, ur Megatrends 1982)

De tidiga bytessystemen i vår tid (1980-2000-tal) har uppstått på platser där arbetslösheten varit hög, socialförsäkringsystemen undermåliga och folk insett att det rörde sig om en varaktig försämring av deras livsvillkor. Det gamla ordspråket 'När nöden är som störst är hjälpen som närmast' passar in på människors initiativ i sådana lägen.

"I Storbritannien lamslogs under 1994 nästan all ekonomi av konjunkturedgången. Vart sjätte hushåll har allvarliga skuldproblem. Rader av oupplysta, tomma skyltfönster kantar gatorna i de mindre städerna. Tusentals småföretag och väletablerade lokala köpmän har tvingats gå i konkurs... Huvudbördan av lågkonjunkturen har lokalsamhällena burit - antingen det varit en stadskärna, jordbruksområden utanför eller mindre framgångsrika regioner varsomhelst i landet. De arbetslösa har fått lida överallt. I de hårdast drabbade samhällena är så många som 85% av lokalbefolkningen långtidsarbetslösa."

(Ur LETS Infopack -94. Övers. Märta Fritz)

I Argentina kollapsade ekonomin år 2002. Där fanns en tradition av att använda lokal valuta. I norra Argentina, Salta-provinsen, har det funnits lokala pengar i flera decennier. Under 1990-talet uppgick de lokala sedlarnas mängd till 70% av den totala sedelmängden i omlopp. När kollapsen drabbade hela Argentina startade folk lokala bytesringar överallt. Hade dom inte gjort det så hade världen fått se stora tragedier med social anarki och massvält.

I Sverige är inte situationen lika dramatisk, men det märks ändå tydligt att det saknas pengar i 'försörjnings-ekonomin'. Pengar dras ifrån de viktiga verksamheter som de flesta av oss är beroende av: skolan, vården, kommunikationerna, omsorgen etc. Penningströmmarna rör sig dessutom från landsbygden och in mot storstadsregionerna. Denna rörelse är, som vi berättat tidigare, irreversibel - d.v.s. den fortsätter ständigt i samma riktning. Detta helt enkelt på grund av våra nuvarande pengars vinstdrivande funktionssätt.

Vad är då ett LETS eller ett bytessystem?

"Om världsekonomin är Titanic, så är LETS en av dess livbåtar" (Michael Linton)

Man kan besvara frågan på många nivåer. Naturligtvis skiljer sig också olika bytesringar eller bytessystem åt. Det finns gamla bytesringar med nära 2000 medlemmar och nystartade med bara 15. Det finns bytesringar som har ett etablerat samarbete med företag och affärsverksamheter medan andra byter grejer med varann! Gemensamt för dem alla är dock tre viktiga drag:

Man bildar en förening och skapar ett nytt, lokalt bytesmedel.

Detta bytesmedel är icke-konvertibelt. D.v.s. det går inte att växla utanför det egna systemet.

Det är räntefritt.

Hur gör man?

Man bildar en förening med styrelse och medlemsförteckning. Man ger ut ett 'bytesblad' varje eller varannan månad. I bytesbladet redovisas erbjudanden och önskemål. Det är både varor och tjänster. Några får i uppgift att sköta bokföringen, oftast via dator. Man gör en överenskommelse om en rimlig timlön. Många bytesringar satsar medvetet på rättvisa löner, dvs. att ett arbete som värderas lågt i den traditionella ekonomin får samma status som ett högvärderat inom bytesekonomin. En timme = en timme. Sedan är det bara att starta bytet!

Eva har en cykel som behöver lagas. Eftersom hon tycker det är lite jobbigt att laga själv, slår hon upp i bytesbladet och kollar under erbjudanden. Hon hittar Mats som erbjuder just småreparationer. Mats lagar Evas cykel och transaktionen bokförs på kontot: Eva - 50 poäng och Mats +50 poäng (eller Ös, Öringar, Ekrar, Byts, Rydies...namn på tidigare förekommande lokala valutor i Sverige). En vecka senare får Mats en gitarrlektion av Sara. Och sådär rullar det på. Priset är alltid en uppgörelse mellan säljare och köpare men det är vanligt att man har en gemensam policy i föreningen. Den kan innebära att en arbetstimme alltid har samma värde, oavsett vilken utbildning säljaren har. Vanligt är också att en del av kostnaden tas i kronor ifall tjänsten kostar kronor för den som utför den. T.ex. en 'taxiresa' med privatbil kostar ju bensin. Då betalar köparen för tiden i lokal valuta och för bensinen i kronor.

Det kostar kanske 50 kr om året att vara med i föreningen. Medlemsavgiften behövs för tryckkostnader och utskick.

Under 1990-talet tycktes nya bytessystem uppstå med exponentiell tillväxt! Det är alltså inte så lätt att veta hur många system som är igång men på Internet redovisas de som är kända för Lets Link UK (En organisation i Storbritannien). Tillsammans med tidigare information blir det ca. 1500 . Siffran gäller dock bara västvärlden. Flest finns det i Storbritannien, fler än 400. En genomsnittlig bytesring i Storbritannien har mellan 200 och 300 medlemmar. De största finns i USA, Australien och Kanada.

I Sverige finns enligt information på nätet, 14 bytesringar. Den äldsta är Byts i Stockholm, bildad 1992. Den är också störst med ca 200 medlemmar. (Siffrorna är från 1990-talet).

En viktig fråga för bytesringarna är skatter. Kritiker menar att hela idén bygger på att människor vill undvika att betala skatt. Detta stämmer inte. Det finns flera exempel på att föreningen som driver bytesringen försökt få lov att betala skatt till kommunen. Detta har skett vid ett flertal tillfällen i Sverige. En bytesring är ofta grundad utifrån en politisk medvetenhet och ett socialt engagemang (utan partipolitiska förtecken). Därför vill många kunna bidra med skattepengar till den 'gemensamma sektorn', det är ju till fromma för lokalsamhället och dess invånare. Däremot är många kritiska till vart de svenska skattepengarna går idag. Vi vet att ränteutgifterna är en av de största utgiftsposterna i både statens och kommunens budgetar.

I bytesföreningarnas stadgar finns också en klausul som beskriver individens skatteplikt inom systemet. Det är alltså fullt möjligt att bokföra och betala skatt i svensk valuta, även om man handlar i t.ex. Öringar.

Lokala valutor - historisk realitet

Det är lätt att förblindas av sin samtid. Vi är så vana vid en centraliserad penningutgivning. Ett land = en valuta att vi har svårt att föreställa oss något annat. Det är dock känt från 'den mindre kända' historien att lokal utgivning av pengar var det normala fram till någon gång i mitten på 1800-talet, även i Sverige. Lagen om monopol på penningutgivning kom till stånd 1897. Innan dess fanns det politisk möjlighet för en lokal förening, en betrodd affärsman, eller en politisk ledning att ge ut egna pengar. Lokala banker skötte utgivningen. Vid sidan om de lokala valutorna hade man internationellt gångbara valutor som möjliggjorde handel mellan regioner och länder.

Detta skedde i konkurrens med de stora finansägarna. Det är svårt att göra sig en helhetsbild av historien, men troligtvis var det så att dessa olika initiativ också uttryckte olika grad av socialt engagemang. En person från 1800-talet som definitivt står för starkt engagemang är Robert Owen vars Nationella Jämlika Arbetsbyten fungerade i London och Birmingham åren 1832-1834. Ett liknande initiativ i Frankrike var Proudhons Folkets bank som fick 27 000 medlemmar (!!) innan revolutionen bröt ut 1848!

"Tänk globalt, handla lokalt" (Fortfarande aktuell slogan från 1970-talet)

De av oss som är medelålders minns 1960- och 70-talen med kollektiva och kooperativa idéer och 'gröna vågen'- rörelsen. Det var en tid med starkt socialt engagemang och intresse för världsfrågor. Det var också under dessa decennier som de flesta av de forna kolonierna i Afrika gjorde sig fria. Förståelsen för internationella samband i ekonomin växte. Detta engagemang utgör den ena bakgrunden till de nya Bytesringarna eller LETS-systemens framväxt. Den andra är affärsvärldens samarbetsformer.

Små och stora företag bildade under 1970-talet 'bytesnätverk' för att minska sina kostnader. Man undvek på detta sätt skatter. Debatten om småföretagens stora skattebörda pågår ju fortfarande.

Solidarsystemet. Läs om det i hennes bok Pengar på planetens villkor!

Två upphovsmän till LETS – värderingar som påverkar hur det blir

1976 startade David Weston, en ekonom med kunskaper om lokala valutor, ett jämlikt bytessystem i Vancouver (Kanada). Systemet kallades 'sambörser' och transaktionerna grundade sig på tidsåtgång. Han höll workshops och skapade ett pedagogiskt spel som visade hur pengarna drogs bort från den lokala ekonomin.

David Weston var mycket filosofiskt lagd. Han såg utvecklandet av en lokal ekonomi som en möjlighet att återupprätta en förlorad gemenskap med både natur och människor. Han ifrågasatte vår antropocentriska världsbild, med människan i centrum, överordnad djur och växter. För honom var rättvisa, respekt och ödmjukhet honnörssord. I av honom initierade system försökte man t.ex. ha jämlik löneprincip. Han menade också att det var väldigt viktigt att bygga in sociala aktiviteter i bytessystemen. Man kunde t.ex. ha återkommande marknader och fester.

1980, föreslog Michael Linton, lärare med handlexamen och elev till Weston, att man skulle byta ut tidsenheten mot 'gröna dollar'. Dessa skulle vara likvärdiga med den Kanadensiska dollarn och följa dess marknadsvärde.

Han kallade sitt system för LETS (Local exchange trading system), startade ett eget företag Landsman och ett bytessystem i Comox Valley. Systemet spred sig till flera lokalsamhällen på Vancouver Island. Många bildade nu varianter av ursprungssystemen och Lintons LETS-system spred sig snabbt, han var bra på marknadsföring. Det startades upp i många andra länder, men, efter två och ett halvt år kollapsade Lintons ursprungliga LETS-system.

Så gjorde också flera av de system som 'kopierat' Lintons första. Vad var det då som gick snett? Jo, kanske kan man kalla det barnsjukdomar och det är ju inte så lätt att frigöra sig från samhällets värderingar... För det första så skötte Linton sitt system själv. Det skapade en viss misstänksamhet. För det andra drog en medlem på sig en mycket stor skuld och eftersom ingen annan hade insyn så gick det för långt. För det tredje växte systemet för fort och omkostnaderna blev väldigt dyra.

Vi kan dra några viktiga lärdomar av de kollapsade systemen och när vi gör det så fördjupas samtidigt frågan:

Vad är ett bytessystem med lokala pengar? Vilka möjligheter har det?

Enligt många tänkares sätt att se det så är det ett suveränt sätt att återupprätta det lokala samhället. Att skapa förståelse för pengars funktion - och samtidigt - att skapa pengar som talar ett helt annat språk än de skuldpengar vi är vana vid.

Pengar som säger: 'Vi finns till för er, vi skapar kontakter, vi uppmuntrar er människor att erbjuda era förmågor, vi lär er samarbeta och vi finns alltid i tillräcklig mängd. Men vi kräver också ansvar av er som använder oss! Ni ska inventera behov och också möta dem. Ni kommer att förstå att inget värde (utöver vad naturen erbjuder gratis) skapas utan er medverkan.'

Thomas Greco, författare till boken "New Money for Healthy Community" uttrycker det så:

"Vårt uppdrag är att skapa ett bytesmedel som har sin grund i tjänandet för varandra och för jorden, i stället för ett som leder till girighet och dominans."

Låt oss börja nu!

Läs mer (en guldgruva): En engelsk, global översikt från 1998 på www.RainbowEdu.se/nyapengar/pengar/lifeboat.shtml